

22.9.2004

1380/4/02

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Ilkka Rautio

Esittelijä: Vanhempi oikeusasiamiehensihteeri Juha Haapamäki

**MATKAPUHELIMEN TUTKIMINEN JA SÄILÖÖNOTTOPÄÄTÖKSEN
PUUTTEELLINEN KIRJAAMINEN**

1

KANTELU

Kantelija pyysi 26.5.2002 ja 26.5.2003 päivätyissä kirjeissään oikeusasiamiestä tutkimaan, olivatko poliisi- ja syyttäväviranomaiset menettelleet virkavelvollisuuksiensa mukaisesti seuraavissa tapauksissa.

1. Kantelija kertoi Joensuun kihlakunnan poliisilaitoksen toiminnasta 29. - 30.3.2002, jolloin hän oli kiinniotettuna epäiltynä törkeästä liikenneturvallisuuden vaarantamisesta. Kantelija arvosteli sitä, että hänet ja auton matkustajana ollut henkilö A (jälj. A) joutuivat yöksi putkaan eikä hänelle kerrottu vapaudenmenetyksen syytä. Hän piti myös suhteettomana sitä, että heille laite tiin käsiraudat. Kantelijan mukaan häntä uhattiin pidätyksen jatkumisella, ellei hän tunnustaisi eikä hänen annettu olla yhteydessä poliisilaitoksen ulkopuolelle.

2. Kantelija arvosteli sitä, että vapaudenmenetyksen aikana hänen matkapuhelimensa tekstiviestejä avattiin.

3. Kantelijan mukaan poliisi oli edellä mainittujen tapahtumien jälkeen varjostanut hänen ja hänen vanhempiansa kotia ja erityisesti hän arvosteli poliisin käyntiä siellä 24.4.2002.

4. Kantelija kertoi, että hän oli 15.5.2002 autolla tuttaviansa kanssa eräällä pysäköintipaikalla. Hän arvosteli sitä, että poliisipartio tarkasti syytä ilmoittamatta heidän kaikkien henkilöllisyyden ja ilmoitti, että jos heidät vastaisuudessa nähtäisiin kaupungilla, kaikki joutuisivat putkaan ja saisivat sakot niskoittelusta.

5. Kantelija arvosteli myös Kuopion seudun kihlakunnansyyttäjän B:n päätöstä lopettaa esitutkinta. Kysymys on siitä, että kantelija oli 23.4.2002 tehnyt omasta ja A:n puolesta tutkintapyyntönsä poliisin menettelystä 29. -30.3.2002. Tutkintapyyntö oli pitkälti samansisältöinen kuin hänen oikeusasiamiehelle tekemänsä kantelu edellä kohdissa 1 ja 2 selostetuista osin.

3

RATKAISU

3.1

Vapaudenmenetykset

3.1.1

Tapahtumatietoja

Poliisipartio mittasi 29.3.2002 illalla puoli yhdentoista aikaan valtatie 17/23 vastaantulevalle autolle nopeudeksi 136 km/h, kun suurin sallittu nopeus oli 80 km/h. Auto ei pysähtynyt poliisin antamista merkeistä huolimatta. Seurasi takaa-ajo ja vaikka poliisiauto ajoi 180 km/h –vauhtia, ei ero kaventunut ja partio kadotti pakenevan auton näköpiiristään. Auto kuitenkin löytyi pian tyhjänä Viininjärven taajamasta. Poliisipartio jäi seuraamaan tilannetta ja ylinopeutta ajanut auto tavattiinkin melko pian liikenteestä. Kuljettajana oli tuolloin kantelija ja matkustajana A.

Alustavissa puhutteluissa kantelija kertoi tullessa tuntemattoman miehen kyydissä Viininjärvelle, josta hän oli sitten lähtenyt ajamaan poliisin pysäyttämällä autolla. A puolestaan kertoi olleensa matkustajana pakoautossa, mutta ei kertonut, kuka sitä oli kuljettanut. Oli siis epäselvää, kuka oli syyllistynyt kerrottuun huomattavaan ylinopeuteen.

Kantelija otettiin kiinni 29.3.2002 klo 23.30 epäiltynä törkeästä liikenteen vaarantamisesta ja hän pääsi vapaaksi seuraavana aamuna klo 9.15 kuulustelun jälkeen. Kantelija myönsi kuulustelussa kuljettaneensa kyseistä autoa ylinopeutta poliisia pakoon. A otettiin kiinni samanaikaisesti kantelijan kanssa ja hän pääsi vapaaksi seuraavana aamuna klo 7.38, jonka jälkeen hänet kuulusteltiin todistajana. A kertoi kantelijan kuljettaneen pakoautoa.

- - -

3.1.3

A:n vapaudenmenetys

Vanhempi konstaapeli C kertoo, että alun perin sekä kantelija että A otettiin kiinni rikoksesta epäiltynä, koska oli epäselvää, kumpi oli kuljettanut autoa. Tässä toimenpiteessä ei mielestäni ole huomauttamista.

C:n mukaan tarve pitää A:ta kiinni rikosperusteella kuitenkin poistui jonkin aikaa sen jälkeen kun kantelija ja A oli tuotu poliisilaitokselle. A:ta ei kuitenkaan vapautettu.

C:n mukaan A oli selvästi päihtynyt. KIP-lomakkeelle on A:n kiinnioton perusteeksi merkitty poliisilain 20 § ja seuraavaa: " A oli ajoneuvon kyydissä, jonka kuljettaja syyllistyi törkeään liikenneturvallisuuden vaarantamiseen. A tuotiin poliisilain perusteella j-säilöön selviämään ja häntä tullaan kuulemaan aamulla todistajana r-ilm - - -."

Poliisilain 20 § kuuluu seuraavasti. Poliisimiehellä on oikeus poistaa paikalta henkilö, jos hänen uhkauksistaan tai muusta käyttäytymisestään voidaan päätellä, että hän todennäköisesti syyllistyy henkeen, terveyteen, vapauteen, kotirauhaan tai omaisuuteen kohdistuvaan rikokseen. Henkilö saadaan

poistaa paikalta myös, jos hän käyttäytymisellään aiheuttaa huomattavaa häiriötä tai välitöntä vaaraa yleiselle järjestykselle ja turvallisuudelle. Jos paikalta poistaminen on ilmeisesti riittämätön toimenpide eikä häiriötä tai vaaraa voida muutoin poistaa, henkilö voidaan ottaa kiinni. Kiinni otettu voidaan pitää säilössä niin kauan kuin on todennäköistä, että hän syyllistyy 1 momentissa tarkoitettuun rikokseen tai aiheuttaa häiriötä tai vaaraa, ku itenkin enintään 24 tuntia kiinniottamisesta.

Tässä tapauksessa KIP -lomakkeelle kirjatut tiedot kiinniottamisen perusteista eivät ole poliisilain 20 §:n mukaisia eikä asiassa ole muutoinkaan tullut esiin varteen otettavia perusteita tuon lainkohdan soveltamiselle, vaikka se onkin päätösperusteeksi kirjattu. Toisaalta on mainittu A:n päihtymys ja selvityksissä on tuotu esiin, ettei häntä oman turvallisuutensa vuoksi voitu päästää yöllä pois poliisilaitokselta. Tämä viittaa poliisilain 11 §:n soveltamiseen. Tuon säännöksen mukaan poliisimiehellä on oikeus ottaa kiinni henkilö hänen suojaamiseksi henkeä, ruumiillista koskemattomuutta, turvallisuutta tai terveyttä välittömästi uhkaavalta vakavalta vaaralta, jos henkilö ei kykene pitämään huolta itsestään eikä vaaraa voida muuten poistaa tai henkilöstä huolehtia muilla keinoin.

On epäselvää, kuinka päihtynyt A loppujen lopuksi oli. Hänen itsensä ja kantelijan kertoma ei viittaa kovin vahvaan humalatilaa. Toisaalta poliisi näyttää harkinneen hänen humalatilansa niin vahvaksi, että hän ei olisi kyennyt huolehtimaan itsestään. Asian lopputulokseen vaikuttavaa lisäselvitystä tästä seikasta ei ilmeisestikään ole saatavissa.

Ei ole osoitettavissa, että poliisiviranomaiset olisivat ylittäneet harkintavaltansa tai käyttäneet sitä väärin, kun A päätettiin pitää kiinni aamuun asti. Poliisin menettelytavat kuitenkin antavat aihetta arvosteluun. Ensinnäkin on ilmeistä, että päätöksen perusteeksi merkityn poliisilain 20 §:n soveltamisedellytyksiä ei ole ollut. Toisaalta poliisilain 11 §:ää ei ole säilöönottoperusteeksi kirjattu, vaikka A:n päihtymykseen ja hänen oman turvallisuutensa vaarantumiseen on selvityksissä vedottu ja nimenomaan se näyttää olleen säilöönoton peruste. Korostan, että kun on kysymys henkilökohtaiseen vapauteen puuttumisesta, on päätökset paitsi harkittava huolellisesti myös kirjattava riittävän selkeästi. Kirjaamisen merkitystä oikeusturvan kannalta ei tule väheksyä. Se mahdollistaa osaltaan menettelyn jälkikäteen tapahtuvan arvioinnin ja jos kirjaaminen on asianmukaisen tarkasti tehty, ei synny epäselvyyttä siitä, mikä säilöönottoperuste oikeastaan on ollut. Itsestään selvää on, että sovelletun lainkohdan ja päätöksen muiden perustelujen tulee vastata toisiaan. Tässä tapauksessa vapaudenmenetyksen perusteeksi on myös alusta alkaen kirjattu poliisilaki vaikka alun perin kiinniotto tapahtui rikosepäilyn perusteella. Tässä tapauksessa on myös tullut ilmi, että päätöksentekijäksi on kirjattu vanhempi konstaapeli D, vaikka hän ainoastaan hoiti kuljetustehtävää.

Poliisipäällikön mukaan poliisilaitoksen koulutuksessa on kiinnitetty kirjaamisen tarkkuuteen. Tähän on edellä lausutunkin perusteella ollut syytä. Kehotan poliisipäällikköä jatkossakin kiinnittämään poliisilaitoksen virkamiesten huomiota tähän asiaan.

- - -

3.3

Matkapuhelimen tutkiminen

Kantelijan autossa oli matkapuhelin. Vanhempi konstaapeli C otti sen haltuunsa saadakseen sen avulla selvyyttä (kantelijan väittämään) "tuntemattomaan kuljettajaan". C kertoo, että hän selasi puhelinta etsien "jotain tietoa, jolla se olisi liitettävissä johonkin henkilöön". Hänen mukaansa puhelimesta ollut tekstiviesti avautui "epähuomiossa", kun hän paineli oudon kännykän näppäimiä. C kertoo, ettei hän voinut olla näkemättä tätä epähuomiossa avattua viestiä. Viestin lukemisen jälkeen tuli puhelu samasta numerosta, josta viesti oli tullut. C vastasi puhelimeen omalla nimellään. Tällöin varmistui, että puhelin kuului kantelijalle ja mm. tekstiviestin sisällönkin perusteella C:n mukaan vaikutti entistä todennäköisemmältä, että kantelija oli kuljettanut poliisia paennutta autoa.

Totean, että viestin avautuminen tahattomasti on toki mahdollista, mutta sen (ainakaan tarkka) lukeminen ei. Pidänkin ilmeisenä, että kun tekstiviesti avautui ja sen sisältö näytti liittyvän tutkittavana olevaan ylinopeusasiaan, niin C tutki viestin ja jopa kirjoitti sen sisällön tutkintamuistioon. Jo alunperinkin kännykkää ryhdyttiin tutkimaan rikoksen selvittämiseksi.

Totean vielä, että on ilmeistä, että matkapuhelin oli auki, kun poliisi otti sen haltuunsa eli virta oli päällä ja pin-koodi annettu. Samoin näyttää siltä, että kantelija ei itse vielä ollut lukenut kyseistä matkapuhelimeensa saapunutta, hänelle osoitettua viestiä.

Asiassa on kiistatta puututtu perustuslaissa turvattuun luottamuksellisen viestin salaisuuteen. Mistä sitten löytyy peruste tällaiselle menettelylle?

Poliisin oikeudesta tutkia hallussaan olevan matkapuhelimen sisältämiä tietoja ja viestejä ei ole erikseen säädetty. Matkapuhelinviestien sisällön kuuntelusta/tallettamisesta (salaa) eli telekuuntelusta on säädetty PKL 5a luvussa. Kysymys on puuttumisesta televiestin sisällön salaisuuteen televerkossa. Puhelinsalaisuuteen puuttumista on myös PKL 5a luvussa (ja poliisilain) säädelty salassapidettävien tunnistamistietojen hankkiminen teleoperaattorilta (televalvonta). Nyt käsillä olevan kaltaisessa tapauksessa ei käsitykseni mukaan ole kysymys PKL 5a luvun soveltamistilanteesta, vaan ns. päätelaitetutkinnasta. Tietoja ei saada televerkosta tai operaattorilta, vaan kysymys on niistä tiedoista, joita telepätelaitteesta itsestään saadaan jo saapuneiden tai lähetettyjen televiestien sisällöstä ja niiden viestien tunnistamistiedoista.

Saaduissa selvityksissä ja lausunnoissa on oikeutusperusteena vedottu PKL 4 luvun takavarikkoa koskeviin säännöksiin. Matkapuhelin olisi kuten mikä tahansa poliisin haltuun joutunut esine, jota ja siinä olevaa dataa/asiakirjoja voidaan rikoksen selvittämiseksi tutkia. Mainituissa luvuissa on säännöksiä sekä asiakirjan että postilähetysten ja sähkösanoman takavarikosta. Näitä säännöksiä sitten tulkittaisiin analogisesti koskemaan myös matkapuhelinviestejä (ja niiden tunnistamistietoja). Oikeuskirjallisuudessa on katsottu, että jos tekstiviestin esillehaku tapahtuu asianomaisen luona hänen

päätelaitteellaan (eli esimerkiksi matkapuhelimesta) on kysymys asiakirjan takavarikosta. Jos taas esillehaku tapahtuu operaattorin luona, olisi kysymyksessä telekuuntelu (Helminen ym: Esitutkinta ja pakkokeinot s.685). Tähän kantaan on yhtynyt kihlakunnansyyttäjä B, joka myös katsoo, että avoimena olevan matkapuhelimen viestin lukemiseen ei sovellettaisi PKL 4 luvun 3 ja 8 §:iä.

Rikostarkastaja E:n muistion mukaan keskusrikospoliisissa on ollut käytäntönä, että matkapuhelimessa (tai SIM-kortissa) olevat suljetut viestit voidaan tutkia PKL 4 luvun 8 §:n säännöksen perusteella ottaen kuitenkin huomioon PKL 4 luvun 2 §:n säännökset asiakirjan takavarikosta (tai oikeammin ko. säännöksessä olevat takavarikko kiellot). Tärkeää on se, onko viesti vasta matkalla vastaanottajalleen vai jo saapunut perille. Kysymyksessä on ns. päätelaitetutkinta. Sisäasiainministeriön poliisiosasto näyttää hyväksyvän E:n esittämän.

Tämän kanteluasian ratkaisemiseksi ei ole tarpeen ottaa kaikkiin mahdollisiin ongelmiin, joita PKL 4 luvun soveltamisessa päätelaitetutkintaan nousee. Oikeusasiamies ei ylipäättäänkään voi ryhtyä lainsäätäjäksi tai antaa ennakkollisia laintulkintaratkaisuja. Totean kuitenkin seuraavan.

Vaikka esimerkiksi matkapuhelin voidaan ottaa poliisin haltuun muullakin kuin rikostutkinnallisella perusteella, niin jos sitä halutaan tutkia, perusedellytys minun käsitykseni mukaan on, että se takavarikoidaan. Tämä näyttää olevan sisäasiainministeriön poliisiosastonkin kanta. Takavarikko ja siitä laadittava pöytäkirja palvelee myös toimenpiteen todisteellisuutta ja sen julkisuutta. Matkapuhelimen haltija saa näin toimenpiteen tietoonsa ja samalla myös selvennetään eroa salassa tapahtuviin telekuunteluun ja televalvontaan. Tärkeää on mielestäni lisäksi se, että pöytäkirjassa tai muutoin kirjallisesti ja selvästi dokumentoidaan, mitä matkapuhelimesta on tutkittu.

Tulkinnanvaraisempi on esimerkiksi kysymys siitä, onko tekstiviesti "suljettu kirje" eli voiko sen PKL 4 luvun 8:n mukaisesti avata vain tutkinnanjohtaja, syyttäjä tai tuomioistuin. Kysymyksenalaista on myös, riippuuko tulkinta siitä, onko matkapuhelin auki vai kiinni eli tarvitaanko esim. tieto pin-koodista ja mikä merkitys mahdollisesti on sillä, onko vastaanottajajo itse lukenut viestin. Matkapuhelinviestinnän luonne huomioon ottaen olisin taipuvainen pitämään kaikkia matkapuhelimessa olevia viestejä "suljettuina" riippumatta esimerkiksi siitä, onko puhelin auki. Matkapuhelin on yleensä henkilön hallussa ja joka tapauksessa tekstiviestin lukeminen edellyttää sen etsimistä ja avaamista – se ei siis ole sellaisenaan kenen tahansa luettavissa. Toisaalta rikoslain 38 luvussa on viestintäsalaisuuden rikkomisena (muun kuin televerkossa välitettävänä olevan viestin sisällön osalta) rangaistavaa vain, jos oikeudettomasti suojauksen murtaen hankitaan tieto teknisellä keinolla tallennetusta, ulkopuolisilta suojatusta viestistä.

Matkapuhelin on nimenomaan viestintäväline ja sen tulkitseminen vain (elektroniseksi) muistikirjaksi on varsin yksioikoista. Niillä tapahtuvan viestinnän luottamuksellisuuteen puuttuminen on PKL 5a luvulla tarkoitettulla tavalla toteutettuna mahdollista vain tiukkojen edellytysten täytyessä tuomioistuimen antaman luvan perusteella. Tältä osin siis katsottu, ettei PKL 4

luvun postilähetyksen salaa tapahtuvan pysäyttämisen (ja lukemisen) mahdollistavia säännöksiä voida analogisesti soveltaa vaan, että erityislainsäädäntö on tarpeen. Voi mielestäni aiheellisesti kysyä, onko esimerkiksi perusteltua, että (matka)puhelinviestinnän luottamuksellisuuteen puuttumisen edellytykset lievenevät hyvin voimakkaasti heti sillä hetkellä, kun viesti saapuu operaattorin palvelimelle "tekstiviestilaatikkoon" riippumatta esim. siitä, onko viestin vastaanottajaksi tarkoitettulla henkilöllä ollut edes mahdollisuutta sitä lukea. Rikostarkastaja E:n muistion mukaan tässä tilanteessa voitaisiin soveltaa PKL 4 luvun takavarikkosäännöksiä, koska operaattorin toimenpiteet viestin välittämiseksi ovat päättyneet ja viesti on asiakkaan sopimuksella hallitsemassa tilassa, josta hän voi viestin "noutaa". Televerkosta tallentaminen edellyttää tuomioistuimen lupaa, kun taas takavarikosta päättää poliisi. Eroa on etenkin myös siinä, että telekuuntelusäännökset ovat käytettävissä vain nimenomaan PKL 5a luvun 2 §:ssä mainittujen vakavien rikosten tutkinnassa.

Tässä tapauksessa vanhempi konstaapeli C on käsitykseni mukaan menetellyt virheellisesti ainakin siinä, että hän on ryhtynyt tutkimaan matkapuhelimen sisältöä ilman että puhelinta olisi takavarikoitu. Sinänsä näyttää, että tekstiviestien sisällönkin tutkiminen olisi poliisihallinnossa noudatetun käytännön mukaan PKL 4 lukuun perustuen mahdollista. Tämä tulkinta ei ole vailla perusteita, enkä katso että tämän asian yhteydessä on tarpeen enemmälti ottaa kantaa C:n menettelyyn.

Totean kuitenkin, että päätelaitetutkinnan oikeutusperusteesta ja yksityiskohdista näyttää olevan erilaisia näkemyksiä poliisihallinnon sisälläkin. Nykyisten säännösten soveltaminen ei aina ole ongelmaton ja vaatii joskus pitkällekin menevää tulkintaa, kun PKL 4 luvun säännökset on säädetty lähinnä pitäen silmällä tavanomaista kirjepostia. Herääkin kysymys, onko tilanne tyydyttävä pakkokeinolainsäädännöltä vaadittavan täsmällisyyden ja tarkkarajaisuuden näkökulmasta. Tässä on nähtävissä liityntä laajempaan ongelmaan pakkokeinoista tietoteknisessä ympäristössä. Tätä koskeva lainsäädäntötyö on paraikaa vireillä (ks. esim. tietoverkkorikostyöryhmän mietintö vuodelta 2003 OM 2003:6). Tuossa yhteydessä on esitetty PKL:iin uusia säännöksiä mm. datan takavarikoinnista. Edellä käsitellyn ns. päätelaitetutkinnan ongelmakohtia olisi mielestäni luontevaa käsitellä tuossa yhteydessä tai pakkokeinolakia muutoin uudistettaessa. Tämän vuoksi lähetän jäljennöksen tästä päätöksestä tiedoksi oikeusministeriölle.

Joka tapauksessa on ilmeistä, että esimerkiksi epäillyiltä poliisin haltuun saatujen matkapuhelinten puhelutietojen selailu on varsin rutiininomainen toimenpide rikostutkinnassa. Kuten edellä on todettu, on poliisihallinnon sisälläkin erilaisia käsityksiä asiasta. Tämän vuoksi on nähdäkseni tarpeen, että tähän kysymykseen kiinnitetään poliisin ohjeistuksessa huomiota – varsinkin kun mahdollinen lainsäädännön tarkistus voi viedä vuosia. Sisäasiainministeriön poliisiosastokin toteaa lausunnossaan, että "käytännön tilanteita on selkeytettävä".

3.4

Kihlakunnansyyttäjä B:n menettely

Kuten edellä on todettu, kantelija teki omasta ja A:n puolesta 23.4.2002 tutkintapyynnön poliisin menettelystä. Tutkintapyynnössä oli pitkälti kysymys edellä kohdissa 3.1 – 3.3 käsittelyistä menettelyistä. Asiassa toimitettiin esitutkintaa, jonka sen tutkinnanjohtajana toiminut kihlakunnansyyttäjä B 16.5.2003 lopetti. B katsoi, että saatu selvitys huomioon ottaen asiassa ei ollut syytä epäillä rikosta.

Kantelijan vapaudenmenetyksen ja sen aikaisen kohtelun, käsirautojen käytön ja tekstiviestin lukemisen osalta en katso B:n ylittäneen harkintavaltaansa tai muutoinkaan menetelleen tavalla, joka antaisi minulle aiheutta toimenpiteisiin.

Sen sijaan A:n vapaudenmenetyksen osalta totean seuraavaa.

B:n päätöksessä todetaan, että esitutkinta-aineistosta ilmenee, että epäiltyjen kiinniottoa edeltävä käyttäytyminen on mahdollistanut kiinniotot. Minulle antamassaan selvityksessä hän on todennut, että (sekä kantelijan että) A:n osalta PKL:n mukaiset kiinniotto-/pidätysperusteet ovat olleet olemassa.

Kuitenkin kuten edellä 3.1.3 on todettu, A:n osalta vain alkuperäinen kiinniottaminen tapahtui PKL:n perusteella. Vapaudenmenetyksen peruste muuttui varsin pian ja säilöissäpito yön yli perustui hänen kohdallaan poliisilakiin. Näyttää siten siltä, että A:n vapaudenmenetyksen osalta B:n päätös pohjautuu puutteelliseen esitutkintaan. Minun hankkimastani esitutkinta-aineistosta käykin ilmi, ettei konstaapeli C:n kuulustelussa juuri käsitelty A:n vapaudenmenetyksen perustetta. Tutkinnassa ei ollut esimerkiksi hankittu A:n KIP-lomaketta, johon kyseenalaistettua vapaudenmenetystä koskeva päätös oli kirjattuna. Jos se olisi hankittu, olisi tarve lisätutkinnalle mielestäni ollut ilmeinen. Lomakkeesta olisi heti havaittu, että vapaudenmenetys ei perustunutkaan PKL:iin. Lisäksi eivät KIP-lomakkeelle merkityt tapahtumatiedot ole täyttäneet vapaudenmenetyksen perusteeksi kirjatun poliisilain 20 §:n edellytyksiä, mikä olisi ollut myös heti todettavissa.

Kuten kohdasta 3.1.3 käy ilmi, olen kantelijan kantelun johdosta nyttemmin tutkinut asiaa tarkemmin ja todennut, että vaikka ei olekaan osoitettavissa, että asiassa olisi ylitetty poliisilain antama harkintavalta, eivät A:n vapaudenmenetyksen perusteet ole olleet täysin selkeät. Asian selvittämistä on haitannut tapahtumista kulunut aika. Tapahtumat olisivat olleet asianomaisilla poliisimiehillä ilmeisesti paremmin muistissa, jos asia olisi tältäkin osin tutkittu riittävän perusteellisesti tuoreeltaan huhtikuussa 2002 vireille saatetussa kihlakunnansyyttäjä B:n johtamassa esitutkinnassa.

B on tutkinnanjohtajana ollut vastuussa siitä, että asia tutkitaan asianmukaisen laajasti. A:n vapaudenmenetyksen perusteen osalta näin ei mielestäni ole tehty. Saatan käsitykseni vastaisen varalle B:n tietoon.

- - -

3.6

Tapahtumat 15.5.2002

Hätäkeskuksesta annettiin poliisipartiolle teollisuusvartijan sinne ilmoittama tehtävä murtohälytyksestä. Vartija oli tavannut paikalta, jonka läheisyydessä rakennustyömaan tavarakontin hälytys oli lauennut, auton ja viisi henkilöä, joiden henkilöllisyyden hän oli tarkastanut. Poliisipartio havaitsi paikalle tultuaan kontin lukon maassa rikottuna/ irti revittyä ja kontin ovi oli raa'allaan. Partion johtaja vanhempi konstaapeli F selvitti asiaa auton kuljettajan kanssa ja päätyi poliisilain 20 §:n nojalla määräämään autossa olleet poistumaan Joensuun keskustan alueelta, "jottei kyseinen temppu toistu" eli selvityksensä mukaan estääkseen todennäköisen omaisuuden kohdistuvan rikoksen.

Saadun selvityksen mukaan poliisi on saanut autossa olijoiden henkilöllisyydet tiedoksi vartijalta. Poliisilla on sitä paitsi poliisilain 10 §:n nojalla oikeus saada yksittäisen tehtävän suorittamiseksi jokaiselta tiedot tämän nimestä, henkilötunnuksesta sekä paikasta, josta hän on tavoitettavissa. Tältä osin ei ole tullut ilmi virheellistä menettelyä.

Poistumismääräyksen sijaan on ongelmallisempi. Poliisilain 20 §:n sisältö on selostettu kohdassa 3.1.3. Tämä säännös antaa mahdollisuuden kiinnittämistä lievempänä ja ensisijaisempina keinona käyttää paikalta poistamista. Tässä tapauksessa on erityisesti kysymys siitä, oliko poistumiskäskyyn perusteita.

Poliisilain 20 §:n soveltaminen edellyttää tässä tapauksessa, että voitiin päätellä, että paikalla olleet henkilöt olisivat todennäköisesti tulleet syyllistymään omaisuuden kohdistuvaan rikokseen, jos heitä ei olisi määrätty poistumaan. Pelkkä rikoksen mahdollisuus ei siten oikeuta käyttämään poliisilain 20 §:ää eikä edes se, että olisi syytä epäillä, että rikos tulisi tapahtumaan. Kynnys on tuossa säännöksessä siis asetettu varsin korkealle. Eri asia on, että poliisilla on tietysti muitakin toimintamahdollisuuksia, jos rikoksen epäillä tapahtuvan. Nyt on kuitenkin kysymys poliisilain 20 §:n soveltamisesta.

On mielestäni kovin kyseenalaista, voitiinko F:n selvityksessään esiin tuomien seikkojen perusteella pitää todennäköisenä, että rikos tapahtuisi, jos paikalta tavattujen henkilöiden annettaisiin jäädä paikalle. Erityisesti totean, että poliisilla oli tiedossa paikalta tavattujen henkilöiden isyydet. Kun kuitenkin otetaan huomioon poliisilain 20 §:n tulkinnanvaraisuus ja F:n esiin tuomat seikat, en katso hänen ylittäneen tai käyttäneen harkintavaltaansa sillä tavoin virheellisesti, että asia antaisi minulle aihetta muuhun kuin, että kiinnitän hänen huomiotaan edellä lausumaani poliisilain 20 §:n tulkinnasta.

4 TOIMENPITEET

Saatan Kuopion seudun kihlakunnansyyttäjän B:n tietoon kohdassa 3.4 esittämäni käsityksen hänen virheellisestä menettelystään tutkinnanjohtajana. Kiinnitän Joensuun kihlakunnan poliisilaitoksen vanhemman konstaapelin C:n huomiota kohdassa 3.3 lausumaani matkapuhelimen tutkimisen edellytyksistä ja vanhemman konstaapelin F:n huomiota kohdassa 3.6. lausumaani poliisilain 20 §:n soveltamisesta edellytyksistä. Joensuun kihlakunnan poliisipäällikön huomiota kiinnitän siihen, että koulutuksessa tulisi kiinnittää

huomiota vapaudenmenetysten perusteiden huolelliseen kirjaamiseen, jotta välttyttäisiin kohdassa 3.1.3 esille tulleen kaltaisilta epäselvyyksiltä. Tässä tarkoituksessa lähetän heille jäljennöksen tästä päätöksestäni.

Koska kohdassa 3.3 käsitellyn päätelaitetutkinnan osalta herää kysymys lainsäädännön tarkistamistarpeesta, lähetän jäljennöksen tästä päätöksestäni oikeusministeriölle. Sisäasiainministeriön poliisiosaston huomiota puolestaan kiinnitän päätelaitetutkinnan ohjeistuksen ilmeiseen tarpeeseen, minkä vuoksi lähetän myös sinne jäljennöksen päätöksestäni.

Kantelun liitteet palautetaan ohessa kantelijalle.